

ATATÜRK VE MİLLÎ BİRLİK

Doç. Dr. ÖZKAN İZGİ

Bir ülkede millî birliğin sağlanabilmesi için çeşitli yollar denenebilir ve bu hususta değişik fikirler ortaya atılabilir. Hele siyasî maksatla birlik ve beraberlikten değişik üslûplarda sözler de söylenebilir. Ancak ben burada millî birlik hususunda ne yeni bir yol arayacağım, ne de başka milletlerin bu işi nasıl gerçekleştirdiklerini irdeleyeceğim. Benim burada amacım, hepimizin bildiği, kendisine çok şeyler borçlu olduğumuz Atatürk'ün millî mücadele döneminden sonra şekil verdiği yeni devletin devamlı olabilmesi için nelerle ihtiyaç duyduğumuzu anlatan cümlelerini bir daha tekrarlamak ve hafızalarımızı tazelemektir.

Millî birliğin taşıdığı anlamı Atatürk şu düşünceleriyle dile getiriyor: "Bir yurdun en değerli varlığı, yurttaşlar arasında ulusal birlik, iyi geçinme ve çalışkanlık duygusu ve kabiliyetlerinin olgunluğudur. Ulus varlığını ve yurt erkinliğini korumak için bütün yurttaşların canını ve her şeyini derhal ortaya koymaya karar vermiş olmak, bir ulusun en yenilmez silâhi ve koruma vasıtasıdır. Bu sebeple, Türk ulusunun idaresinde ve korunmasında ulusal birlik, ulusal duygu, ulusal kültür en yüksekte göz diktiğimiz idealdir.

Yüksek ve inkılâpçı bir kültür seviyesine varmak için, önümüzdeki yıllarda daha çok emek vereceğiz. Müspet bilimlerin temellerine dayanan, güzel sanatları seven, fikir terbiyesinde olduğu kadar beden terbiyesinde kabiliyeti artmış ve yükselmiş olan erdemli, kudretli bir nesil yetiştirmek, ana siyasamızın açık dileğidir."¹

Atatürk, yeni kurduğu devletinde ancak bütün fertleriyle birlikte çağdaşlaşmanın gerçekleştirilebileceğini daima vurgulamıştır. Bunun yanında, millet bilincinin ve millet olma duygusunun kuvvetlenmesi ise ancak Türk kültürünün, Türk tarihinin millî bir zemine oturtulmasının gerçekleştirilmesiyle başarıya ulaşacağını da biliyordu. Atatürk'e göre "aynı kültürden olan insanlardan oluşmuş topluma millet denir." Gerçekten de tarih ilminin bize öğrettiklerinden görüyoruz ki, bir ortak kültür etrafında toplanan sosyal bir grup milleti ve devleti oluşturmuş, bazen de önce devlet kurulmuş sonra bu

¹ Utkan Kocatürk, *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*, 3. baskı, 1984, s. 173.

devletin çatısı altında toplanan kişilerde ortak bir milli kültür gerçekleştirilmiştir. Meselâ İngiltere’de aynı devletin çatısı altında toplanmanın zamanla ortak milli kültürü oluşturduğunu görüyoruz. Bunun tam tersi olarak da, Almanya ve İtalya’da, ortak kültür, zamanla siyasî birliğin ve ortak devletin kurulmasına yol açmıştır.²

Millî birliğin gerçekleşmesi için devletin çatısı altında toplanan insanların önce ne olduklarının bilincine varmaları, hangi ortak kültürden geldiklerini bilmeleri lâzımdır. Bilindiği gibi, Osmanlı Devleti zamanında hem yerli yazarlar, hem de Avrupalı yazarlar “Türk” kelimesini kullanmaktan çekinmişlerdir. Çünkü o devirlerde “Türk” kelimesi hiç de olumlu bir anlam taşımıyordu. İşte önce bu imajın yıkılması lâzımdı. Bu hususta Atatürk 20 Mart 1923 yılında Konya’da yaptığı konuşmada şunları söylemiştir : “Biz milliyet fikirlerini tatbikte çok gecikmiş ve çok ilgisizlik göstermiş bir milletiz. Bunun zararlarını fazla faaliyetle gidermeye çalışmalıyız. Osmanlı İmparatorluğu içindeki çeşitli toplumlar, hep millî inançlarına sarılarak, milliyetçilik idealinin gücüyle kendilerini kurtardılar... Kuvvetimizin zayıfladığı anda bizi hor ve hakir gördüler. Anladık ki, kabahatimiz kendimizi unutmuş olduğumuzmuş.”³

Yeni bir devlet kuran ve inkılâplar gerçekleştiren Atatürk, bu devletin yaşayabilmesi, arzu edilen çağdaş medeniyet seviyesine erişebilmesi için “Çalışmaya”, “Kültüre” ve “Bilime” çok önem vermiştir. Elbette bu saydığımız unsurlar kendisi tarafından bir sıralama olarak ortaya konulmamıştır. Fakat kendi eserlerini incelediğimizde yukarıdaki bu üç unsurun ön plâna çıktığını görmekteyiz.

Bunlardan “çalışkanlık”, hemen hemen her konuşmasında ve bilhassa gençlerle ve çocuklarla yaptığı konuşmalarda daima ön plâna çıkan bir husustur. Çünkü her şeyin ancak ve ancak çalışmakla elde edilebileceğine inanmıştır.

“Kültür” unsuruna gelince, çeşitli bilim adamları tarafından kültürün tanımları yapılmıştır. Genel olarak sosyal bilimciler kültürü şöyle tarif ederler : “Bir arada yaşama arzusu ve iradesi duyan, tarihi ve gelenekleri içerisinde, birlikte yaşama şuuruna erişmiş olan ve bu sebeple de, müşterek değerleri bulunan toplumların ortaya koyduğudur.” Bir başka deyişle millî kültür,

² Turhan Feyzioğlu, “Atatürk ve Tarih”, *Atatürk Haftası Armağanı*, 10 Kasım 1986, Gnkur. Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1986, s., 6.

³ Feyzioğlu, *a.g.e*, s., 9.

“Bir millet tarafından kendi tarihi boyunca tasavvur edilmiş ve tatbikat sahasına konulmuş maddî, fikrî ve manevî hayat formlarının ve değerlerinin ahenkli bir bütünüdür.”⁴

Sosyal bilimcilerin kültür ve millî kültür anlayışları aşağı yukarı bu şekilde izah edilirken acaba Atatürk’ün kültür ve millî kültür anlayışı nasıldı? Millî kültüre çok önem veren Atatürk bunu en güzel şekilde “Türkiye Cumhuriyeti’nin temeli kültürdür” diyerek açıklamıştır. Kültürü, “okumak, anlamak, görebilmek, görebildiğinden anlam çıkarmak, uyarı almak, düşünmek, zekâyı eğitmek”⁵ olarak görmektedir. Ayrıca kültürü, insanlık niteliğinde, gerçek insan olmak için esas öğe olarak almıştır. Dolayısıyla Atatürk’ün anlayışında kültür, “tabiatın yüksek verimleriyle mesut olmaktadır. Bu ifade içinde çok şey saklıdır. Temizlik, saflık, yükseklik, insanlık v.s. Bunların hepsi insanlık vasıflarındandır.”⁶

Gençlerin yetiştirilmesinin lüzumu üzerinde her fırsatta duran Atatürk, “Yetişen çocuklarımıza ve gençlerimize, görecekları tahsilin hudutları ne olursa olsun, en evvel ve her şeyden evvel Türkiye’nin istiklâline, kendi mülküne ve millî ananelerine düşman olan unsurlarla mücadele etmek lüzumu öğretilmelidir”⁷ diyerek aynı zamanda millî bütünlüğü sağlayacak unsurlardan birinden de söz ediyordu.

Kültürü, kurduğu devletin temel unsuru olarak gören Atatürk geçmişin kötü izlerinin silinebilmesi ve millî benliğimize kavuşabilmemiz için evvelâ bu işe kendimizden başlamamızın lâzım geldiğini vurgulamış ve “Dünyanın bize hürmet göstermesini istiyorsak evvelâ bizim kendi benliğimize ve millî yetimize bu hürmeti hissen, fikren, fiilen, bütün iş ve hareketlerimizle gösterelim; bilelim ki millî benliğini bulmayan milletler başka milletlerin avıdır.”⁸ “Seneler geçtikçe, millî ideal verimleri, güvenle çalışmada, ilerleme hevesinde, millî birlik ve millî irade şeklinde, daha iyi gözlerle çarpmaktadır. Bu, bizim için çok önemlidir; çünkü biz esasen millî mevcudiyetin temelini, millî şuurda ve millî birlikte görmekteyiz.”⁹

Atatürk Cumhuriyet’in Onuncu Yıl Nutku’nda hepimizin bildiği gibi, o zamana kadar yapılan işleri Türk milletinin millî birlik ve beraberlikle

⁴ Lehbabi, *Millî Kültür ve Medeniyet*, Çev. Bahaeddin Yediyıldız, İstanbul, 1980, s., 15.

⁵ Kocatürk, *a.g.e.*, s., 112.

⁶ Kocatürk, *a.g.e.*, s., 112.

⁷ Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, C. I, 1945, s., 231.

⁸ Kocatürk, *a.g.e.*, s., 174.

⁹ Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, C. I, 1945, s., 372.

güçlükleri yendiğini, bunun da sebebini, ilerleme ve medeniyet yolunda elinde ve kafasında tuttuğu meşalenin müspet ilim olmasına bağlamıştır. Atatürk millî birliğin sağlanabilmesi ile devletin ayakta durabileceğini ve çağdaşlaşmanın gerçekleşerek ileri atılımlar yapılabileceğini gördüğü için ilimle ilgili çok şey söylemiştir. Bilgisizliğin geçmişte çok şeye mal olduğunu, bir devletin yıkılmasına yol açıp milleti asırlarca kendi benliğinden yoksun bıraktığını belirtmiştir. Bilgisizliğin ortadan kalkması görevini önce Millî Eğitim Bakanlığı'na bırakmış ve bunun yanında kurduğu kurumlarla (Türk Tarih Tetkik Cemiyeti ve Türk Dili Tetkik Cemiyeti) ile de Millî Eğitim Bakanlığı'nın ilmi kurumlar olarak çalışmalarını amaçlamıştır. İlimin, millet olma bilincinde en büyük amaç olduğunu ortaya koyan Atatürk'ün bu mevzudaki şu sözlerini okumadan geçemeyeceğim. "Dünyada her şey için, meneviyat için, hayat için, muvaffakiyet için en hakikî yol gösterici ilimdir, fendir. İlim ve fennin dışında kılavuz aramak gaflettir, bilgisizliktir, doğru yoldan sapmaktır. Yalnız ilmin ve fennin yaşadığımız her dakikadaki safhalarının gelişmesini kavramak ve ilerlemelerini zamanında izlemek şarttır. Bin, ikibin, binlerce sene evvelki ilim ve fen dilinin çizdiği kuralları, şu kadar bin sene sonra bugün aynen uygulamaya kalkışmak elbette ilim ve fennin içinde bulunmak değildir."¹⁰

"Gözlerimizi kapayıp yalnız yaşadığımızı farzedemeyiz. Memleketimizi bir çember içine alıp cihan ile alâkasız yaşayamayız... Bilakis ileri, medenî bir millet olarak medeniyet sahasının üzerinde yaşayacağız; bu hayat, ancak ilim ve fen ile olur. İlim ve fen nerede ise oradan alacağız ve her millet ferdinin kafasına koyacağız. İlim ve fen için kayıt ve şart yoktur."

"Hiçbir mantıkî delile dayanmayan bir takım ananelerin, akidelerin muhafazasında ısrar eden milletlerin ileri gitmesi çok güç olur; belki de hiç olmaz. İlerlemede, kayıt ve şartları aşamayan milletler, hayatı makul ve amelî göremez. Hayat felsefesini geniş gören milletlerin hâkimiyet ve esareti altına girmeğe mahkûmdur..."

"Bütün bu hakikatlerin milletçe iyi anlaşılması ve iyi hazmedilebilmesi için her şeyden evvel bilgisizliği ortadan kaldırmak lâzımdır. Bu sebeple maarif programımızın; maarif siyasetimizin temel taşı, bilgisizliğin giderilmesidir."¹¹

Bir millî şuurun, Türklük şuurunun oluşabilmesi için kültüre, bilime bu kadar kıymet veren Atatürk, bunların yanında "Tarih Bilimi"ne de çok değer

¹⁰ Kocatürk, *a.g.e.*, s., 116-17.

¹¹ Kocatürk, *a.g.e.*, s., 101.

vermiştir. Atatürk tarihe yahut tarih bilimine karşı niçin bu kadar duyarlı olmuştur? Tarih ilminin ülkemizde gelişmesi için niçin büyük çabalar içine girmiştir? Esasında bu soruların cevapları çok çeşitlilik göstermektedir. Ancak Atatürk her şeyden önce “Tarih İlmî”ni devletin ilerlemesi, çağdaşlaşması için manevî bir destek olarak kullanmıştır. Bir başka deyişle Atatürk, devletin kuruluş yıllarından sonra Türk halkının benliğini bulabilmesi için en güvenilir vasıtayı tarih ilminden bulmuştur.

Atatürk'te yeni bir tarih yaklaşımının içeriği şu idi : Türk tarihi, Batı'da ve Türkiye'de uzun zaman sanıldığı gibi sadece Osmanlı tarihinden ibaret değildir. Ayrıca Osmanlı Devleti de bir “hanedan” devleti veya bir “aşiret”ten doğan devlet de değildir. Yıkılan Selçuklu Devleti'nin mirası üzerine kurulan bir devlettir. Bundan dolayı Osmanlılar'dan önce kurulan Selçuklular dönemi de, Türk tarihinin son derece önemli ve parlak bir dönemidir. İş burada da kalmayıp daha eski tarihe Orta Asya'da başlayan Türk tarihine gelip dayanmaktadır. Böyle olunca da o zamana kadar ihmal edilmiş ve sadece bir kaç Avrupalı tarihçinin eserlerinden tercüme yapılarak bilgi edinilmiş olan bu Türklerin tarihleriyle ilgilenmek gerekmektedir.

Bilindiği gibi, Osmanlı Devleti döneminde tarih öğretimi “Osmanlı Tarihi”, “Umumî Tarih” ve “İslâm Tarihi”nden ibaretti. Bilhassa II. Meşrutiyet'ten sonra görülen Türkçülük hareketleri bile “Türk Tarihi”nin okullarda okutulan tarih kitaplarında istenilen seviyeye ulaşmasını sağlayamamıştır. Ancak 19. asrın sonlarına doğru Avrupa'nın mutlak tesiriyle Osmanlı tarih anlayışında ve usulünde yavaş yavaş bir değişme başlamıştır. Bunun neticesi olarak da, yeni tarih metodlarının bazı tarihçiler tarafından kullanıldığını görmekteyiz.

Tarih ilminin önem kazanmasından sonra Atatürk, “millet” tarihinden çok “ümme” tarihi ile meşgul olan Osmanlı tarihçilerinin yerine, kendi kökenleriyle uğraşacak, Anadolu insanının nereden, nasıl ve hangi medeniyet dairesinden geldiklerini araştırarak yeni bir görüşe sahip olan tarihçilere ihtiyaç duyduğunu belirtmiş ve bu hususta çalışılmasını sağlamıştır.

Atatürk milletine yeni bir benlik, yeni bir ruh vermek, Avrupa'nın Türkler üzerindeki kötü imajlarını silmek için “tarih ilmi”ne başvurmasının yanı sıra yaptığı inkılâpların da en iyi şekilde benimsenmesi, inkılâpların yerine oturtulması için de tarihe önem vermiştir. Çünkü inkılâplar bilindiği gibi, sadece mevcudu değiştirmezler, aynı zamanda geçmişi de, düşünceleri de altüst ederler. İnkılâplar, eskiyi yıkarken, onun tarihî temellerini ve mantığını en azından sarsar, yeniyi ortaya kovarken de ona tarihî bir temel ve izah tarzı

arar. İşte bundan dolayıdır ki, Atatürk tarih ilminin ışığında yeniden bir tarih yazdırmak istemiştir.

Atatürk'ün bir yandan kültür araştırmalarına önem vermesi ve bunlara destek sağlaması, öte yandan Türkiye Cumhuriyeti'ni bir çağdaş demokrasi olarak geliştirme hedeflerini gütmesi, bağımsız ulusal varlığın karşısına çıkan tehlikelerin üstesinden ancak bilinçlenmeyle gelinebileceğinin idrakinden kaynaklanmıştır. Bilinçlenme ise, kendi kimliğini ve dünyadaki yerini tanımak, ne istediğini bilmek ve kendi kararını kendisinin vermesiyle gerçekteşebilir ve ancak bilinçlenmiş bir toplum çağını kavrar ve ona ayak uydurabilir. Dolayısıyla bağımsız varlığını sürdürebilir. İşte bütün bunların Atatürk'ün idealindeki millî birliğin temel taşları olduğu inancındayım.